

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди
Природничий факультет
Кафедра здоров'я людини та корекційної освіти

ПЕДАГОГІКА ЗДОРОВ'Я

Збірник наукових праць
Всеукраїнської науково-практичної конференції,
присвяченої Міжнародному Дню здоров'я
7 квітня 2011 року

Харків-2011

УДК 371.7+376
ББК 51.1(4УКР)0+74.580.053.34
П24

Редакційна колегія:

Головний редактор – **Микитюк О. М.**, докт. пед. наук, професор, проректор з наукової роботи, зав. кафедри анатомії та фізіології людини ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Заступник головного редактора – **Бойчук Ю.Д.**, докт. пед. наук, професор, зав. кафедри здоров'я людини та корекційної освіти ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Рекомендовано Вченою Радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол № 1 від 18 лютого 2011 р.)

П24 **Педагогіка здоров'я:** збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції / За загальною редакцією проф. О.М. Микитюка. – Х.: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2011. – 356 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню результатів психолого-педагогічних досліджень щодо збереження та формування здоров'я дітей, учнівської та студентської молоді. Розглянуті методолого-теоретичні основи педагогіки здоров'я; сучасні підходи до створення здоров'язбережувального освітнього середовища в навчальному закладі; роль фізичного виховання у збереженні здоров'я; психолого-педагогічні основи профілактики шкідливих звичок та соціально-небезпечних захворювань; здоров'язбережувальні освітні технології; актуальні проблеми корекційної педагогіки та сучасних інклюзивних процесів у загальноосвітніх навчальних закладах.

Члени редколегії:

Синьов В. М., докт. пед. наук, професор, академік НАПН, директор Інституту корекційної педагогіки та психології НПУ імені М. П. Драгоманова

Іонова О. М., докт. пед. наук, професор, зав. кафедри природничо-математичних наук ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Горашук В.П., докт. пед. наук, професор, зав. кафедри фізичної реабілітації та валеології ЛНУ імені Тараса Шевченка

Гончаренко М.С., докт. біол. наук, професор, зав. кафедри валеології ХНУ імені В.Н. Каразіна, президент Української Асоціації валеологів

Харченко Л. П., докт. біол. наук, професор, декан природничого факультету ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Страшко С. В., канд. біол. наук, професор, зав. кафедри медико-біологічних та валеологічних основ охорони життя і здоров'я НПУ імені М. П. Драгоманова

Волкова І.В., зав. Центру формування здорового способу життя Харківської академії неперервної освіти

Чустрак А.П., Кучеренко Г.В., Середенко И.А. Сохранение здоровья детей средствами повышения статокинетической устойчивости...	241
Шамардіна Г.М., Шуба Л.В. Технологія вдосконалення рухових умінь та навичок у дітей початкової школи з використанням елементів тенісу.....	245
Щербак І.М., Пашинський П.П. Визначення тривожності та нервово-психічного напруження студентської молоді.....	248
Якушко К.Г. Внутрішнє мовлення як засіб збереження морального здоров'я молоді.....	251

Розділ II. Актуальні проблеми корекційної педагогіки

Варшамова Д.Р. Результати експериментального дослідження проблеми формування пізнавально-пошукової діяльності дітей старшого дошкільного віку зі зниженим слухом.....	253
Васильєва К.І. Проблема формування готовності загальноосвітніх шкіл до інклюзивної освіти.....	259
Голуб Н.М., Пантус В.М. Особливості застосування методу арт-терапії в роботі з особами з інтелектуальними вадами.....	265
Зайченко Г.Д. Мовленнєво-педагогічний супровід дітей з порушеннями аутистичного спектру в умовах інклюзивної освіти.....	268
Зінченко Л.О. Особливості роботи з розвитку мовлення дітей з вадами зору.....	271
Иванова Е.П., Юрченко Е.А. Коррекционно-воспитательная работа с детьми раннего возраста с минимальной мозговой дисфункцией в условиях учебно-реабилитационного центра.....	276
Ивашура Н.С., Ивашура М.И. Семья и аутизм. Проблемы и пути решения.....	279
Калініна Т.С. Психологічні особливості та проблеми переходу учнів із ЗПР з молодшої до основної школи.....	283
Квітка Н.О., Галій А.І. Місце музичної терапії у вихованні дітей зі складними порушеннями психофізичного розвитку.....	287
Козачек Н.О. Рухливі ігри як засіб фізичного розвитку глухих дошкільників.....	292
Макаренко І. В. Коміренко Ю.В. Особливості формування діалогічного мовлення у дітей із загальним недорозвиненням мовлення...	296
Макаренко І.В., Приходько Л.В. Теоретичні основи вивчення формування прийменниково-відмінникових конструкцій у дітей із загальним недорозвитком мовлення.....	301
Потамошнєва О.М. Подолання синтаксичних порушень дітей з розумовою відсталістю.....	304
Привалова Н.М., Танцура Л.М. Загальні принципи та основні напрямки психологічної корекційної роботи з дітьми, які страждають на епілепсії, та їх родинами.....	306

адекватні дії у пізнавальних завданнях, сприятиме ефективному розвитку мовлення та мислення, а також стимулюватиме розвиток самостійності у знаходження зв'язків між явищами, підвищить загальний рівень самостійності при вирішенні пізнавальних завдань, формує позитивне ставлення до активної пізнавальної діяльності, а отже, дозволить дитині стати активним суб'єктом власної пізнавальної діяльності.

7. Навчання за даною методикою дозволяє отримувати для дітей зі зниженим слухом рівні можливості у засвоєнні об'єму знань та інформації, який відповідає загальному рівню їх чуучих однолітків, а отже, дозволить володіти повноцінною інформацією, запобігаючи її купіруванню, і забезпечуючи при цьому достатній ступень пошукової активності, що, в свою чергу, дозволить створити міцні засади для подальшої успішної соціалізації дитини зі зниженим слухом, тобто допоможе увійти у суспільство “здорових людей” повноправним його членом.

Література

1. Варшамова Д.Р. Основні принципи побудови методики констатувального експерименту у дослідженні з проблеми формування пізнавально-пошукової діяльності дітей старшого дошкільного віку зі зниженим слухом // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод.зб. / за ред. В.В.Засенка. – К.: Наук.світ, 2009. - Вип.11. – С. 42-48.

2. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. – К.: “Саміт-книга”, 2009. – 272с.

Васильєва К.І.

Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ ДО ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Головною метою соціального розвитку сучасного суспільства є повага до людського розмаїття, встановлення принципів солідарності та безпеки, що забезпечує захист та повну інтеграцію у соціум усіх верств населення, в тому числі й осіб з обмеженими можливостями здоров'я. Офіційна позиція європейської спільноти щодо усунення упередженості та дискримінації стосовно осіб з порушеннями психофізичного розвитку була висловлена ЮНЕСКО, Комісією з прав людини: “Освіта має надаватися в межах можливого, у загальноосвітніх школах, без будь-якого вияву дискримінації стосовно дітей та дорослих інвалідів. Таким чином, у більшості випадків інвалідність сама по собі не є перешкодою, дискримінація – ось що перешкоджає дитині отримати освіту у загальній системі. В окремих випадках,

відповідно до законодавчих норм, діти-інваліди зобов'язані відвідувати спеціальні школи, що є офіційною сегрегацією” [1, с. 5]

З недавнього часу в Україні визнано право дітей з особливими освітніми потребами на навчання у загальноосвітніх закладах за місцем проживання. Наказом Міністерства освіти і науки № 855 від 11.09.09 року затверджено план дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009-2012 роки з метою реалізації державної політики щодо забезпечення прав дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, на здобуття якісної освіти [2]. У цьому наказі передбачається, що загальноосвітні навчальні заклади повинні забезпечити спектр необхідних послуг відповідно до різних освітніх потреб таких дітей, зокрема адаптувати навчальні плани та програми, методи та форми навчання, використовувати ресурси спеціальної освіти, партнерство з громадою тощо. Така форма навчання для дітей з особливими освітніми потребами набула назву інклюзивної освіти.

Інклюзія в педагогіці – це модель навчання, яка включає дітей з особливими потребами в масову школу (клас), дитячий садок (групу), що забезпечує їй рівний доступ до якісної освіти.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дітей та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання в умовах загальноосвітнього закладу.

Інклюзивна школа – загальноосвітній заклад, який забезпечує інклюзивну освіту як систему освітніх послуг, тобто адаптує навчальні програми та плани, фізичне середовище, методи та форми навчання, використовує існуючі в громаді ресурси, залучає батьків, співпрацює з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей, створює позитивний клімат у шкільному середовищі.

Основні принципи інклюзивної школи:

- всі діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, не зважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними;
- школи мають визнавати і враховувати різноманітні потреби своїх учнів шляхом узгодження різних видів і темпів навчання;
- забезпечення якісної освіти для всіх шляхом розробки відповідних навчальних планів, застосування організаційних заходів, розробки стратегії викладання, використання ресурсів і партнерських зв'язків з фахівцями спеціальної педагогіки, батьками тощо;
- діти з особливими освітніми потребами мають отримувати додаткову допомогу, яка може знадобитися їм для забезпечення успішності процесу навчання [1, с.9].

Отже, впроваджуючи ідею інклюзивної освіти в життя вчителя загальноосвітніх шкіл повинні дотримуватися цих принципів, і ми розуміємо, що їх задача значно ускладнюється. Вони повинні не тільки навчати дітей з особливими освітніми потребами, а і створювати толерантну атмосферу у

своєму класі, групі. Тому ми задалися питанням, чи готові вчителі загальноосвітніх шкіл до інклюзивної освіти? Була складена анкета та запропонована для опитування 47 вчителів з двох шкіл, одна з яких знаходиться в місті Харкові, а інша – в Харківській області.

Анкета № 1. Опитування вчителів загальноосвітніх шкіл

Запитання	ТАК	НІ
1. Чи знаєте ви, що таке інклюзивне навчання?	47%	53%
2. Діти з особливими освітніми потребами, це: а) діти з порушенням зору; б) діти з незадовільною поведінкою; в) скромні діти; г) відстаючі діти; д) діти з порушенням слуху; е) діти з хворобою Дауна; є) діти сироти; ж) діти з проблемних сімей; з) розумово відсталі діти.	З приведених варіантів виберіть правильні. 38% 62%	
3. Чи готові ви до того, щоб в вашому класі навчалась дитина з особливими потребами?	62%	38%
4. Чи будуть з нею товаришувати інші учні?		
5. Як ви гадаєте, чи будуть проти батьки звичайних дітей, щоб з ними навчалася дитина з вадами розвитку?		
6. На вашу думку, чи заважатиме в навчанні така дитина іншим учням?		
7. Чи встигатиме в успішності така дитина?		
8. Чи всі предмети, які є в звичайній загальноосвітній школі потрібно вивчати дитині з особливими освітніми потребами?		
9. Як ви вважаєте, чи буде гальмуватися розвиток і навчання інших учнів через таку дитину?		
10. Чи потрібно вчителям знайомитися з спеціальною літературою, в якій розповідається про навчання, виховання і розвиток дітей з особливими потребами?		
11. Чи потрібно застосовувати спеціальні методи і прийоми під час проведення уроку, якщо в класі є дитина з вадами розвитку?		
12. Чи варто проводити бесіди з іншими учнями, про те як живеться таким дітям?		
13. Чи потрібно проводити додаткові уроки з дітьми з особливими потребами?		
14. Як ви вважаєте, ускладниться ваша робота, якщо в звичайних класах будуть такі діти?		
15. Опишіть, ваше бачення ситуації, при якій дитина з особливими потребами навчається спільно зі звичайними дітьми		

Питання анкети можна умовно розділити на 3 групи. Перша – це питання, які допомагають визначити ступінь інформованості вчителів, щодо поняття “інклюзивна освіта” і “діти з особливими освітніми потребами” (питання 1, 2). Друга група – це загальні питання, які визначають позицію вчителів щодо

навчання дітей з особливими освітніми потребами в звичайному класі, групі (питання 3–14). Третя група містила одне творче завдання: “Опишіть, ваше бачення ситуації, при якій дитина з особливими потребами навчається спільно зі звичайними дітьми”.

Отже, на першу групу питань вчителі відповіли так: інформованими щодо поняття “інклюзивне навчання” були 22 вчителя, а не знайомі із цією моделлю освіти – 25. У процентному відношенні це 47% до 53%, відповідно; знайомі з поняттям “діти з особливими освітніми потребами” 18 вчителів, а не знайомі – 29, що в відсотках означає 38% до 62%, відповідно.

Проаналізувавши відповіді на другу групу питань, ми побачили, що приблизно 62% опитаних вчителів позитивно ставляться до спільного навчання дітей здорових і з особливими освітніми потребами. В той же час 38% опитаних цю точку зору не поділяють.

Відповіді вчителів на творче завдання були цікавими і різнобічними. Наводимо деякі з них:

- В першу чергу в такій ситуації буде некомфортно самій дитині. Вона не зможе засвоювати навчальний матеріал на рівні інших дітей, ставлення до неї інших дітей може бути не тільки насмішкватим, але і жорстоким.
- Ця дитина або ці діти потребуватимуть додаткових занять з різних дисциплін, не дивлячись на те, що вони будуть намагатися вчитися старанно. Ці діти добрі, дисципліновані. Інші учні будуть ставитися до них з розумінням.
- Така дитина потребує особливого ставлення як з боку вчителя, так і однокласників. Вчитель під час проведення уроку повинен застосовувати різні педагогічні методи і прийоми.
- Учитель часто уповільнює викладання матеріалу, щоб допомогти такій дитині. Як наслідок, – загальний обсяг інформації, що отримують учні під час уроку, зменшується. Ця дитина відчуває сама себе “слабкою” у навчанні.
- Для таких дітей слід використовувати індивідуальні завдання, наприклад, картки-підказки, проявляючи при цьому делікатність.

Отже, значна частина вчителів готова прийняти дітей з особливостями в розвитку до свого класу, групи. Разом з цим, інклюзивна освіта потребує більш реальної і глибокої підготовки вчителів з акцентом на теоретичні, практичні та психологічні аспекти впровадження цієї інновації.

Далі ми розглядали питання інклюзивної освіти з іншого боку. А саме, чи готові учні загальноосвітніх шкіл до навчання з однолітками, у яких є особливості розвитку? При складанні анкети ми обмежилися питаннями стосовно однієї вади розвитку, а саме, розглядали дітей з порушеннями слуху. Інклюзивна освіта дітей з вадами слуху в класі масової школи – відносно нове явище для системи навчання України і носить частковий характер. З одного боку, процес інклюзивного навчання – це включення дітей з особливостями розвитку в загальноосвітній навчальний заклад, а з другого, це готовність здорових учнів до прийняття таких дітей до свого суспільства. Тому, можна

сказати, що інклюзивна освіта повинна базуватися на морально-етичних нормах.

Для проведення анкетування ми розробили питання, за допомогою яких можна виявити рівень готовності школярів до прийняття дітей з порушеннями слуху до свого мікросоціуму. Опитування проводилося на базі 7 та 8 класів двох загальноосвітніх шкіл м. Харкова. В ньому брали участь 163 школяра. Нижче надаємо анкету та результати опитування.

Анкета № 2. Опитування учнів загальноосвітніх шкіл

№	Зміст питання	Так	Ні	Важко відповісти
1	Чи знаєш ти про людей із недоліками слуху?	89%	10%	1%
2	Коли ти чуєш або зустрічаєш людей із вадами слуху, ти відчуваєш до них негативне ставлення, або байдужість?	1%	85%	14%
3	Чи є серед твоїх знайомих друзі, що мають порушення слуху, з якими ти у гарних стосунках?	2%	98%	0%
4	Чи зможеш ти спілкуватись зі своїми друзями незважаючи уваги на їх фізичні недоліки?	17%	24%	59%
5	Чи зможеш ти почати дружні відносини з людиною, яка має порушення слуху (сходити разом на футбол або у кінотеатр)?	20%	8%	72%
6	Уяви собі, у твоєму класі з'явився одноліток із порушенням слуху, або з легким недорозвиненням мовлення. Чи стане він твоїм другом\подругою?	17%	30%	53%
7	Чи здатен ти виставити свого нового друга перед однолітками на посміх, лише тому, що у нього вади із слухом?	2%	13%	85%
8	Якщо на контрольній роботі вчитель посадив тебе поруч із однокласником, який має порушення слуху. Чи будеш ти йому допомагати, якщо він не зрозумів завдання із-за того, що недочув його?	8%	27%	65%
9	Уяви собі, що ти познайомилась із приємним хлопцем/дівчиною. А через деякий час раптом побачила за вухом свого друга слуховий апарат. Чи станеш далі будувати стосунки?	2%	73%	25%
10	Як ти вважаєш, чи готов твій клас прийняти у свій колектив однолітка із порушенням слуху?	3%	18%	79%

Зробивши узагальнення результатів опитування можна зробити висновок, що підлітки загальноосвітніх шкіл, ще не готові до сумісного навчання з

однолітками, які мають вади слуху. Ми гадаємо, що для підвищення рівня готовності з боку учнів до інклюзивної освіти необхідно проводити роз'яснювальні бесіди, семінари-тренінги, позакласні години та позашкільні заходи, а найважливішим, на нашу думку, є безпосереднє спілкування з однолітками з особливими освітніми потребами.

Інклюзивна освіта передбачає, що майбутні вчителі повинні всебічно володіти знаннями про специфіку розвитку дітей з особливими освітніми потребами, вміти здійснювати корекційні заходи в умовах загальноосвітніх шкіл. Отже, останнім напрямком наших досліджень були студенти четвертих – п'ятих курсів деяких факультетів ХНПУ імені Г.С. Сковороди, яким було запропоновано лише одне питання: “Чи знають вони, що таке інклюзивна освіта?”. Ми опитували лише студентів старших курсів, тому що саме вони через один – два роки прийдуть до загальноосвітніх шкіл, де можуть зіткнутися з проблемою навчання дітей з вадами розвитку. На поставлене питання студенти повинні були дати тільки відповіді ТАК чи НІ. Якщо студент відповідав ТАК, йому пропонували сформулювати відповідь на аркуші паперу. За результатами опитування ми зробили таблицю:

Чи знаєте ви, що таке інклюзивна освіта?

Факультет	Кількість опитаних	ТАК	НІ
Природничий	50	6	44
Музично-педагогічний	48	3	45
Фізико-математичний	41	8	33
Фізичного виховання	45	3	42
Історичний	35	2	33
Іноземних мов	39	3	36

З таблиці можна бачити, що переважна більшість студентів зовсім не знають, що таке інклюзивна освіта. А ті, хто відповів позитивно не завжди вірно могли сформулювати визначення інклюзивної освіти. Треба зазначити, що були і такі студенти, які вірно визначали це поняття.

Отже, можна констатувати, що різні ланки нашого суспільства досить мало поінформовані з питань інклюзивної освіти і ще не готові до взаємодії з дітьми з особливостями розвитку. Ми вважаємо, що впровадження інклюзивної освіти в Україні потребує ще багато зусиль з боку українського законодавства, педагогів, учнів та батьків загальноосвітніх шкіл, вищих навчальних закладів, які готують майбутніх педагогів, громадських організацій тощо.

Література

1. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: наук.-мет. посіб. – К.: Науковий світ, 2010. – 196 с. – (Серія “Інклюзивна освіта”).
2. http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/4828